

Dr hab. inż. arch. Danuta Kłosek-Kozłowska, prof. PW
Zakład Dziedzictwa Architektonicznego i Sztuki
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej

RECENZJA OSIĄGNIĘĆ TWÓRCZYCH I NAUKOWYCH
dr inż. arch. Bolesława Stelmacha
UBIEGAJĄCEGO SIĘ O STOPIEŃ DOKTORA HABILITOWANEGO
W DZIEDZINIE NAUK TECHNICZNYCH
DYSCYPLINIE ARCHITEKTURA I URBANISTYKA

1. Podstawa opracowania recenzji

1.1 Pismo Prodziekana d/s Nauki Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej dr hab. inż. arch. prof. PW Roberta Kunkla dot. opracowania recenzji dorobku dr inż. arch. Bolesława Stelmacha. Umowa o dzieło: Politechnika Krakowska, styczeń 2014

1.2 Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. nr 65 poz. 595, nr 164 poz. 1365; Dz.U. z 2011 r. nr 84, poz. 455)

1.3 Pismo Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów do Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej z dnia 6 września 2013 r. o powołaniu Komisji Habilitacyjnej w oparciu o art. 18a ust. 1 w/w ustawy i wyznaczenia recenzentów.

1.4 Materiały przekazane w listopadzie 2013 przez Dziekana WA PW przygotowane przez Kandydata:

1.4.1. Oprawiony tekst pt. Autoreferat – Monografia (stron 29 + przypisy) oraz osobno opracione jego angielskie tłumaczenie zatytułowane. *Statement of Achievements* (stron 17 + przypisy stron 2,5) zawierające architektoniczne credo Kandydata

1.4.2. Oprawiony Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzatorskiej (w tekście recenzji: *Wykaz dorobku*) przetłumaczony na jęz. angielski i osobno opraciony: *Index of published scientific works connected with the profession and the information on educational achievements, scientific cooperation and popularization of science* (stron 16).

1.4.3.i 1.4.4. Dwutomowa publikacja polsko-angielska:

T.I -pt: Poszukiwania struktur. Prace architektoniczne 1997–2011. *In Search of Structures. Architectural Works 1997-2011*; T.II Poszukiwania struktur. Zdjęcia Marcina Czechowicza, *In Search of Structures. Photographs by Marcin Czechowicz*, oba tomy pod red. naukową Prof. dr hab. arch. Dariusza Kozłowskiego, Wyd. PAN Oddział Lublin oraz Trygon Stelmach Development, Lublin 2012, ISBN 978-83-930200-9-6

1.4.5 Zapis elektroniczny Dokumentacji Wniosku

1. Sylwetka Kandydata

Dr inż. arch. Bolesław Stelmach uzyskał dyplom studiów magisterskich na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej w roku 1980 (tytułu pracy i promotora nie podano). Uprawnienia projektowe zdobył w 1985 r. i od tego czasu prowadzi samodzielną praktykę projektową. W roku 1988 ukończył Podyplomowe Studium Planowania Przestrzennego w Politechnice Warszawskiej i w tym samym roku otrzymał status twórcy (nr 1094) nadany przez Ministerstwo Kultury. Rozprawę doktorską pt. *Minimaliści a awangarda. Tendencje minimalistyczne we współczesnej architekturze w świetle koncepcji architektury „oryginalnego porządku” awangardy lat 30-tych* napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Dariusza Kozłowskiego obronił z wyróżnieniem na Politechnice Krakowskiej w roku 2009. Recenzentami rozprawy byli prof. dr hab. inż. arch. Konrad Kucza-Kuczyński z Politechniki Warszawskiej i prof. dr hab. inż. arch. Wojciech Kosiński z Politechniki Krakowskiej. W latach 2006 - 2008 dr inż. arch. Bolesław Stelmach zatrudniony był w Politechnice Lubelskiej jako wykładowca na studiach inżynierskich i magisterskich; od roku 2007 do chwili obecnej pracuje w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, od 2012 r. na stanowisku Kierownika Katedry Architektury, wcześniej wykładowcy.

Kandydat jest członkiem Komisji XVII Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Lublinie od 2003 r., członkiem Miejskiej Komisji Urbanistyki i Architektury w Lublinie, oraz wiceprzewodniczącym Rady Kultury Przestrzeni przy Prezydencie miasta Lublina (w kadencji 2010-2012).

2. Dorobek zawodowy potwierdzony nagrodami krajowymi i międzynarodowymi

Dr inż. arch. Bolesław Stelmach należy do czołówki współczesnych polskich architektów. W swoim dorobku zawodowym ma wiele realizacji, które zajmują wysoką i niewątpliwie wyróżniającą się pozycję we współczesnej architekturze polskiej. W informacji zbiorczej dorobku odnośnie projektów wykonanych w latach 1981-2009 Kandydat wykazuje ogółem 44 pozycje, z których połowa została zrealizowana. Spośród 31 projektów wykonanych przed doktoratem, zrealizowanych zostało 18, natomiast z 13. projektów po doktoracie, zrealizowano kolejne 3. Większość z tych prac powstała z udziałem zespołu architektów autorskiej pracowni Stelmach & Partners. Dokumentacja Wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego, zawiera w Wykazie dorobku część B (s.1) oprócz jednego projektu wskazanego przez Kandydata jako dzieło autorskie, reprezentatywne dla jego twórczości, w punkcie pt: *Inne twórcze, oryginalne, zrealizowane osiągnięcia projektowe* (cd.s.1) Kandydat wymienia 7 autorskich projektów i realizacji przed doktoratem oraz 3 projekty i realizacje po doktoracie. W zakończeniu publikacji albumowej t.1. *Poszukiwania struktur. Prace architektoniczne 1997-2011*, dołączonej do dokumentacji wniosku habilitacyjnego na s. 157 Autor składa podziękowania swoim Partnerom „za współpracę autorską” przy wymienionych w Wykazie projektach, trzem doświadczonym, znanym architektom, laureatom wielu nagród i wyróżnień: Zbigniewowi Wypychowi, Markowi Zarzecznemu i Rafałowi Śmigielkiemu, a także innym współpracownikom.

Obowiązki recenzenta nakazują zwrócić uwagę na brak w dokumentacji postępowania habilitacyjnego oświadczeń współautorów projektów wykonanych zespołowo określających wkład każdego z nich w powstanie projektu (wymóg § 13 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz.U.2011nr 204 poz.1200).

W roku 1991, po dziesięciu latach funkcjonowania w zawodzie, mgr inż. arch. Bolesław Stelmach otrzymał od Rządu RP Nagrodę Artystyczną Młodych im. Stanisława Wyspiańskiego. Wyróżniająca się twórczość młodego wówczas architekta wielokrotnie potwierdzana była później wieloma krajowymi i międzynarodowymi nagrodami przyznawanymi za działalność artystyczną, projektową i realizacyjną, takimi jak - w kolejności chronologicznej: Nagroda Ministra Kultury za modernizację budynku NBP w Lublinie (1994); I Nagroda i Grand Prix w Ogólnopolskim konkursie Wydawnictwa Murator – Dom Dostępny (1995); Nagroda w Konkursie „Życie w Architekturze” dla najlepszego budynku użyteczności publicznej dla Centrali Banku Komercyjnego s.a. w Lublinie (2000); Nagroda III stopnia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa oraz wyróżnienie SARP i firmy Polski Cement Sp. z o.o. w konkursie na najlepszą realizację architektoniczną z użyciem technologii żelbetowej – obie za projekt Budynku TP SA w Lublinie (2000); Nagroda I Stopnia Ministra Transportu i Budownictwa oraz Nagroda Roku SARP za budynek Hydroterapii w Nałęczowie (2005); a w roku 2006 Wyróżnienie SARP za budynek sanatoryjny przy Sanatorium Fortunat w Nałęczowie oraz Nagroda Roku SARP i Nagroda Ministra Infrastruktury III stopnia za rozbudowę wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie.

W roku 2010, już po doktoracie, dr inż. arch. Bolesław Stelmach uzyskał Honorową Nagrodę Stowarzyszenia Architektów Polskich, a dwa jego projekty i realizacje: Centrum Chopinowskie w Warszawie oraz Muzeum Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli były nominowane do europejskiej Nagrody Miesa van der Rohe. Rok później, za projekt Muzeum F. Chopina w Żelazowej Woli otrzymał prestiżową Nagrodę Międzynarodowej Unii Architektów (UIA) „*For The Most Friendly and Accessible For All Public Project of „The IUA Region II”*”, którą odebrał w Tokio. Uhonorowaniem dotychczasowego dorobku dr inż. arch. Bolesława Stelmacha jest przyznany w roku 2012 prestiżowy brązowy medal Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Gloria Artis” - za szczególne zasługi dla kultury polskiej.

Kandydat jest też laureatem wielu nagród i wyróżnień w konkursach krajowych i międzynarodowych SARP (8. przed doktoratem i 3. po). Otrzymał między innymi: I Nagrodę za opracowanie koncepcji rozbudowy Szpitala Rehabilitacji w Konstancinie - Jeziornej (2012); I Nagrodę za koncepcję budynku Teatru w Budowie – Centrum Spotkania Kultur w Lublinie wraz z zagospodarowaniem Placu; I Nagrodę za modernizację budynku Teatru Muzycznego i Filharmonii w Lublinie (2009); II nagrodę w konkursie na opracowanie koncepcji Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku (2007); I nagrodę w Konkursie na zagospodarowanie kwartału 'Foksal' w Warszawie (2002), a także wyróżnienie za projekt Świątyni Bożej Opatrzności (2001) oraz za koncepcję siedziby Agory w Warszawie (1999).

Dr inż. arch. Bolesław Stelmach jest też autorem dwóch chronionych wzorów użytkowych: klamki drzewiowej typu Stelmach oraz technologii Dorma ZL - systemu wprowadzonego do produkcji w 2009 r.

W ocenie recenzenta twórczy dorobek zawodowy dr inż. arch. Bolesława Stelmacha jest duży i wartościowy, znacząco pogłębiony po uzyskaniu stopnia doktora nauk technicznych. Cezura doktoratu w wyraźny sposób otwiera dojrzały okres jego twórczości architektonicznej. Twórczości świadomej i mocno osadzonej w międzynarodowych nurtach współczesnej myśli teoretycznej, zwłaszcza fascynujących Kandydata przemianach nurtu minimalizmu, który w swoistej symbiozie wiąże prostotę i harmonię budynku z otoczeniem, wysublimowaną percepcją krajobrazu i odczuwaniem przestrzeni. Recenzent pragnie też podkreślić, że wiele z projektów i realizacji dr inż. arch. Bolesława Stelmacha należy do niezwykle prestiżowych zadań i wyzwań szczególnych postawionych współcześnie polskiej architekturze, do których zalicza zwłaszcza: rozbudowę Sejmu RP (2008-2010), Centrum Chopinowskie w Warszawie (2008-2010), oraz Muzeum Fryderyka Chopina wraz z nowymi obiektami towarzyszącymi rewaloryzacji Parku w Żelazowej Woli (2006-2010). Projekty te charakteryzuje spójny i łatwo rozpoznawalny język kreowanej architektury stanowiący czytelną wizytówkę ich twórcy.

3. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz współpracy międzynarodowej

W latach 2006-2008 dr inż. arch. Bolesław Stelmach zatrudniony był w Politechnice Lubelskiej jako wykładowca na studiach inżynierskich i magisterskich w zakresie architektury i urbanistyki; od roku 2007 do chwili obecnej pracuje w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie jako wykładowca zagadnień związanych z architekturą, urbanistyką i gospodarką przestrzenną na studiach inżynierskich i magisterskich. **W dostarczonej dokumentacji swoich osiągnięć dydaktycznych Kandydat nie przedstawił.**

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z dn. 25 września 2011 r. Rozd. 2 Punkt. **4a**) nakłada obowiązek złożenia informacji o osiągnięciach dydaktycznych Kandydata wraz z wykazem przewodów doktorskich, w których pełnił on funkcję promotora pomocniczego. Niewątpliwie dwuletnia praca wykładowcy na Politechnice Lubelskiej oraz prawie siedmioletnie doświadczenie dr inż. arch. Bolesława Stelmacha na stanowisku wykładowcy w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie i pełniona w niej od 2012 r. funkcja kierownika katedry – najwyższej w hierarchii naukowych jednostek uczelni wyższej, nie ograniczały się do działań administracyjno-urzędniczych.

To samo Rozporządzenie w pkt. **4b**) mówi również o konieczności wykazania przez Kandydata współpracy z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi w kraju i zagranicą. Spełniając ten wymóg na s. 7. Wykazu dorobku dr inż. arch. Bolesław Stelmach wymienia udział w IV Kongresie

Towarzystwa Urbanistów Polskich, Lublin 2012, jako członek Komitetu Naukowego i komisarz panelu „Budowanie miasta”; na s. 13 i 14: udział w Miejskiej Komisji Urbanistyki i Architektury w kolejnych kadencjach od roku 1998-2012.

Na s. 6 Kandydat zamieścił również wykaz wygłoszonych referatów na konferencjach krajowych (przed doktoratem 1, po doktoracie 10) organizowanych przez Stowarzyszenie Architektury Krajobrazu (SAK), Galerię Sztuki „Wozownia” w Toruniu, Politechnikę Warszawską, Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, Muzeum Narodowe w Krakowie. Wszystkie niemal referaty (9) koncentrowały się wokół obsesyjnie drążonego tematu „struktury”, cytując: „struktura a warunki”, „w poszukiwaniu struktur”, „poszukiwanie struktur” x 4, „warunki a struktury”, „kłopoty ze strukturą” – tematu, który był jednym z wątków rozprawy doktorskiej Kandydata. W referatach konferencyjnych temat ten znajdował istotne dopełnienie oraz ilustrację w postaci własnych projektów i realizacji.

Warto podkreślić, że autorska prezentacja architektury własnej, własnych rozwiązań i towarzyszących im twórczych dylematów na konferencjach krajowych (brak wystąpień zagranicznych) niewątpliwie ma również istotny aspekt popularyzujący w naszym kraju kulturę architektoniczną, w tym, tak ważną rolę twórczości i kreatywności dla budowania jakości środowiska życia człowieka. Wypada dodać, że w tym przypadku jest to również prezentacja niezwykle wiarygodna z uwagi na jakość dzieł ich Autora i osobisty przekaz.

Na wątek popularyzacji osiągnięć naukowych i twórczych Kandydata składają się również liczne jego wypowiedzi prasowe, w prasie branżowej: Architektura-Murator i prasie codziennej, ogólnopolskiej, jak też udział w lokalnych audycjach radiowych, lokalnych panelach dyskusyjnych organizowanych przez Gazetę w Lublinie czy Forum Kultury Przestrzeni znanego Ośrodka Brama Grodzka – Teatr NN.

Dr inż. arch. Bolesław Stelmach od roku 2007 brał też udział w wielu konkursach SARP (9), bądź jako członek sądu konkursowego, między innymi: na zagospodarowanie Podzamcza w Lublinie, Kampusu uniwersyteckiego w Białymstoku; Gmachu Głównego Muzeum Śląskiego w Katowicach, bądź też jako członek zespołu SARP wybierającego laureata dorocznej Nagrody Roku (2011), czy Nagrody Honorowej SARP (2011, 2012). Niewątpliwie wybory te świadczą o dużym zaufaniu, jakim środowisko polskich architektów obdarza Kandydata

W swoim dorobku dr inż. arch. Bolesław Stelmach wyszczególnił również ponad 30 publikacji o sobie, (przed doktoratem 13, po doktoracie 21), na które składają się liczne wywiady oraz entuzjastyczna zazwyczaj krytyka architektoniczna dotycząca jego projektów zamieszczana w pismach zawodowych, głównie w piśmie Architektura-Murator; Budownictwo, Technologie, Architektura; periodyk wydawany przez SARP oraz w Gazecie Wyborczej, Gazecie lokalnej, na stronach internetowych.

Dorobek własnej twórczości architektonicznej dr inż. arch. Bolesław Stelmach prezentował również na wystawach indywidualnych: w roku 2011 w Tokio przy okazji Kongresu Międzynarodowej Unii Architektów; w roku 2011 w Szczecinie, w Warszawie (SARP) i Lublinie (Teatr NN – Brama Grodzka); w roku 2010 w Warszawie (SARP).

Recenzent stwierdza, że dorobek popularyzujący osiągnięcia własne Kandydata w dziedzinie architektury jest imponujący, choć nie pozbawiony swoistej megalomanii, jeśli rozważyć wymienione przez Kandydata w Wykazie dorobku „publikacje o sobie” w ilości przekraczającej publikacje własne.

4. Ocena dorobku naukowego i artystycznego po uzyskaniu stopnia doktora

Za pracę doktorską pt. *Minimaliści a awangarda. Tendencje minimalistyczne we współczesnej architekturze w świetle koncepcji architektury „oryginalnego porządku” awangardy lat 30-tych* wykonaną pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Dariusza Kozłowskiego na Politechnice Krakowskiej Habilitant uzyskał w roku 2009 wyróżnienie.

W Wykazie dorobku (na s. 3 i 4), wśród publikacji o charakterze naukowym Kandydat wymienia dwie pozycje przed doktoratem, z których jedna, to artykuł z roku 2007: „*Architektura minimalistyczna. Wybrane aspekty*”, drugą jest opublikowana w roku 2008 wspomniana dysertacja doktorska wydana przez Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej

Dorobek naukowy publikowany po doktoracie, choć nieco większy - w Wykazie prac znajduje się 6 pozycji, to wszystkie koncentrują się wokół tematów poruszanych wcześniej w rozprawie doktorskiej. Tym, co publikacje te odróżnia od doktoratu i może stanowić oryginalny dorobek w procedurze habilitacyjnej, jest ich pogłębione odniesienie do projektów własnych Kandydata, którego cechy twórczości w wielu aspektach są wspólne założeniom minimalizmu poruszonym w doktoracie. Potwierdzają to słowa-klucze wyszczególnionych publikacji, jak: „struktury”, „detal”, „czas”, „przestrzeń architektoniczna”, także „architektura a etyka”, „architektura i estetyka”, „jakość architektury”. Są to zazwyczaj wątki dobrze znane i opisywane w światowej literaturze naukowej, choć nie zawsze spopularyzowane w środowisku polskich projektantów. Większość tekstów dr inż. arch. Bolesław Stelmach opublikował w roku 2011, po doktoracie, w Czasopiśmie Technicznym oraz w Tece Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych PAN, piśmie Oddziału PAN w Lublinie. Publikacje te skupiają się na opisie własnych projektów, akcentują jednak również bliskie Autorowi wątki teoretyczne i związane z nimi dylematy współczesnej twórczości architektonicznej w ujęciu szerszym, także na świecie, odsłaniając jednocześnie jego artystyczne credo.

W dokumentacji o wszczęciu przewodu habilitacyjnego zgodnie z art.16 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r (Dz.U. nr 65,poz.595 ze zmi) za „**oryginalny i unikalny wkład w rozwój dziedziny architektury, najważniejsze osiągnięcie twórcze, będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego**” dr inż. arch. Bolesław Stelmach wskazał osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne i technologiczne pt: **Rewaloryzacja Muzeum Fryderyka Chopina – Parku w Żelazowej Woli wraz z budową obiektów obsługi turystów, administracji i zaplecza gospodarczego w Żelazowej Woli; projekt z lat 2005-2007, realizacja 2009 – 2011.** Projekt ten w Wykazie dorobku pkt. B, s. 1 Kandydat określił jako „**najważniejsze osiągnięcie „naukowe / artystyczne”**”

Wskazany projekt w swoich podstawowych założeniach ideowych i rozwiązaniach technicznych wraz z towarzyszącymi przemyśleniami Autora został zaprezentowany w „Autoreferacie - Monografii”. Pojawia się również wraz z pozostałymi projektami i realizacjami Bolesława Stelmacha w dwutomowym, jak nazwał Autor, „albumie” pt. *Poszukiwania struktur. In Search of Structures*, t.1: Prace architektoniczne 1997-2011, (tekst dwujęzyczny, polski i angielski), t.2: Poszukiwania struktur. Zdjęcia Marcina Czechowicza, *In Search of Structures. Photographs by Marcin Czechowicz*, oba tomy wydane na wysokim poziomie edytorskim przez PAN O/Lublin 2012, pod redakcją naukową prof. dr hab. inż. arch. Dariusza Kozłowskiego. Co oznacza dla czytelności analitycznego przekazu naukowa redakcja profesora Dariusza Kozłowskiego obrazuje pobieżne choćby porównanie języka obu tekstów: Autoreferatu–Monografii oraz publikacji-albumu. Uwaga istotna, gdyż Kandydat dwutomową publikację nazywa „integralną częścią” Autoreferatu. (tom II, stron 195, zawiera znakomite, autorskie fotografie Marcina Czechowicza prezentujące architekturę opisaną w t. I)

Publikacja-album stanowi wizytówkę twórczości dr inż. arch. Bolesława Stelmacha. Tom I liczy 159 stron, z ilustracjami czytelnie komponowanymi z tekstem. Problematyka tomu podzielona została na trzy tematy główne: miasto, dom, proces, a każdy z nich na podtytuły zapisujące istotne zjawiska współczesne, które tworzą równoległy wątek teoretyczny z przemyśleniami Autora związanymi z realizacją poszczególnych jego projektów. Osiągnięcia twórcze, projekty, prezentowane są: w rzutach, przekrojach, makietach, wizualizacjach, zdjęciach, rysunkach i szkicach oraz w autorskich opisach, wyjaśniających fenomenologiczne rozumienie architektury na temat: lokalizacji, pokrycia terenu, motywacji przyjętych rozwiązań, specyfiki użytej technologii, projektowanego detalu, wyboru i różnicowania tekstury materiałów, roli zieleni i światła postrzeganych jako swoista materia obiektu, wreszcie istotnych korekt poczynionych w procesie budowy ujawnianych przez charakterystykę miejsca (multisensoryczność lokalnych przestrzeni „architektury w budowie”). Często dotyczą także formalnych odniesień do znanych dzieł i twórców. Wiele z tych dociekań oraz intelektualnych zmagania z twórczą materią budowania wywodzi Autor z różnych doświadczeń przy realizacji swoich projektów, z których każdy odsłaniał inne problemy, prowokując do poszukiwania własnych rozstrzygnięć zarówno w sferze teorii jak i adekwatnego języka architektury. Opisy te dowodzą wielkiej uwagi Autora dla integrowania kubatury i funkcji budynku z miejscem, zacierania ostrych granic budowli z materią wypełniającą przestrzeń wokół, tworzoną przez zieleni, światło, refleksy i odbicia, rytmy, faktury, dźwięki, ale też gęstą strukturę miasta. Są bowiem wśród dzieł zebranych Autora także projekty w skali urbanistycznej, budujące „nowy krajobraz” przestrzeni publicznych. *Budowanie domów i przestrzeni miast, czy parków* – pisze Autor, *musi być rozumiane, jako poszukiwanie związków pomiędzy procesem redukcji a siłą przekazu przestrzeni....Pomiędzy odejmowaniem form na rzecz znaczeń i idei a „życiem”, jako najważniejszym celem architekta.* (wstęp s.12)

Naukowa narracja koncentruje się na różnorodnych aspektach procesu budowania pojmowanego zgodnie z duchem minimalizmu jako proces „redukcji w poszukiwaniu wartości” (wstęp s. 18, za: John Pawson *Minimum*, London 1996, Phaidon). Autor podkreśla znaczenie duchowego wymiaru przestrzeni, „aby budynek najlepiej działał na zmysły” (ukłon w stronę filozofii architektury Fina Juhani Pallasmy, której dr Stelmach wydaje się być prawdziwym wyznawcą), a także, by poprzestawał na

elementarnych reakcjach na otoczenie, funkcję, morfologię i materiały, gdyż architektura zaczyna się i jest niczym więcej, jak tylko „starannym układaniem kamienia na kamieniu”. Słynne zdanie Miesa van der Rohe, mistrza i prekursora minimalizmu stanowi motto cz.I Albumu, a słowo „staranne”, jest niewątpliwie kluczem do języka architektury dr inż. arch. Bolesława Stelmacha, jak chce on sam, oszczędnego w słowach jak poezja haiku, która „powinna dotykać rzeczywistości duchowej, uwzględniając piękno, prawdę etyczną i proekologiczną inwentykę” (wstęp s.14).

Projekt Rewaloryzacja Parku – Muzeum Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli Autor nazywa kulminacją zarówno swoich doświadczeń projektowych, jak i dociekań teoretycznych związanych z fascynacją architekturą minimalizmu w jej najnowszym wydaniu (Kengo Kuma), a także poszukiwaniem na gruncie tego nurtu własnego języka architektury. Wiele z tych dociekań oraz intelektualnych zmagania z materią budowania, uwidocznione zostało w podtytułach rozdziałów trzech grup tematycznych: Miasto, Dom, Proces. (*Miasto: Poza morfologią; Pomędzy; Krajobraz. Dom: Geografia; Struktura, skóra; Energooszczędność. Proces: Idea; Tekstury*). Są to intelektualne wyzwania, z którymi zмага się dzisiaj niemal każdy współczesny architekt. Recenzent odniesie się jedynie do problematyki miasta i podtytułu:

Poza morfologią

Należy zgodzić się z Autorem, że współcześnie wartością nadrzędną miasta jest istnienie continuum przestrzeni publicznych, ale nie do końca z twierdzeniem, że to aparat badawczy i kreowanie architektury przez pryzmat ocen historycznych jest bezradny. Z doświadczeń recenzenta wynika, że bezradność, czy może raczej mała skuteczność ocen historycznych wynika z częstego pomijania historycznej analizy dotyczącej morfologicznych cech struktury przestrzennej całego miasta oraz braku oceny ich zmienności w czasie. Analiza taka powinna być główną inspiracją dla poszukiwania współczesnych parametrów jakości przestrzeni publicznych w zgodzie z fenomenologicznym duchem pojmowania przestrzeni miasta. Podtytuł *Poza morfologią* sugeruje dowolność kreacji urbanistycznej i szukanie spójności i ciągłości przestrzeni publicznych całkowicie poza historycznymi determinantami urbanistycznego rozwoju. Zanikające doświadczanie czasu zubażające nasze odczuwanie i rozumienie świata to już dziś realne zagrożenie. Wyrażony pogląd Autora, w wielu przypadkach słuszny, wynika raczej z częstego nadal, ortodoksyjnego przywiązania do wymowy dokumentów doktrynalnych związanych z ochroną zabytków, które dziś należą już do legislacyjnego dziedzictwa (Karta Wenecka, 1964). Wynika także z braku refleksji nad dokumentami nowymi, bardziej przystającymi do współczesnej praktyki projektowej (Historic Urban Landscape, 2011, Dokument z La Valletta 2011).

Recenzent zwrócił też uwagę, na nieczytelny w wielu fragmentach tekst Autoreferatu-Monografi z uwagi na uporczywy sposób operowania cytatami wypowiedzi architektów-twórców związanych ze współczesnym minimalizmem. Autor wiąże je po kilka w jedno zdanie, używając słów własnych, jak konferansjerki z taniego teatru. Czy wyjaśnieniem takiego zabiegu ma być przypis 2, w t. I publikacji na s. 150 - cytuję:

„Powtórzę za Juhani Pallasmaa, że od wielu lat zadowolam się odnajdywaniem moich przemyśleń w słowach innych. Nawarstwianie się myśli krytycznej, podobne wątki analiz rzeczywistości dają mi radość uczestniczenia w pełniejszym procesie odczuwania i postrzegania przestrzeni. Wolę więc

wyrażać te myśli cytatami wypowiedzi innych” (czy jest to wyznanie Petera Zumthora? zapis w tym przypisie jest niejasny. Większość cytatów nie ma pełnej noty źródłowej).

Przyznać należy, że w twórczości, a jeszcze bardziej w nauce najbardziej uciążliwe jest poszukiwanie najprostszego sposobu wyrażenia myśli, dążenie do prostoty właśnie. Na skomplikowaną językowo narrację Autoreferatu-Monografii recenzent odpowie w jej duchu. **Choć istotnie, jak twierdził Mies van der Rohe „Architektura jest zawsze przestrzenną ekspresją intelektualnych decyzji”** warto, by dyktował je intelekt własny, a podziw dla przemysłów innych był jedynie swoistym jego treningiem i też oczywistą lekcją naukowej pokory.

Podsumowanie – wniosek końcowy

Zgodnie z art. 16.1. ustawy z dn.14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65.poz. 595 z późn. zm.) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki w postępowaniu habilitacyjnym ocenie podlegają przede wszystkim osiągnięcia **naukowe lub artystyczne** uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej.....

Recenzent stwierdza, że działalność zawodowa Kandydata, w tym nieprzeciętne osiągnięcia artystyczne o rozpoznawalnych cechach, których wysoki poziom potwierdzają liczne nagrody, wyróżnienia oraz wysoka pozycja i uznanie w środowisku zawodowym pozwalają postawić wniosek o uznanie tego dorobku za wystarczający w świetle wymagań stawianych kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, które w ustawie określone są jako „znaczący wkład w rozwój dyscypliny” architektura i urbanistyka.

Rekomenduję zatem Radzie Wydziału Politechniki Krakowskiej kontynuowanie postępowania habilitacyjnego, wnioskowanego przez dr inż. arch. Bolesława Stelmacha do Centralnej Komisji do spraw Stopni Naukowych i Tytułów Naukowych o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk technicznych, dyscyplinie architektura i urbanistyka.

dr hab. inż. arch. Danuta Kłosek-Kozłowska, prof. PW
Zakład Dziedzictwa Architektonicznego i Sztuki
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
Warszawa, luty 2014